

Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem • Monošter, 4. junija 2026 • Leto 36, št. 22

VODENJE DRŽAVNE SLOVENSKE SAMOUPRAVE PREVZEL ISTVÁN PÉTER KONDOR

ŠVERCERI, ŠPIJONI ...
stran 4

NEGOVA ODPIRA VRATA TURIZMU IZ GLOBIN NARAVE
stran 8

ZIDINE PRIPOVEJDAJO
stran 9

VODENJE DRŽAVNE SLOVENSKE SAMOUPRAVE PREVZEL ISTVÁN PÉTER KONDOR

Na občnem zboru Državne slovenske samouprave 26. maja je bil za novega predsednika Državne slovenske samouprave

István Péter Kondor je član občnega zbora DSS že tri mandate, zato delo organizacije dobro pozna. V Budimpešti je bil dva

sa Neumanna na oddelku za tehnologijo in informatiko. Po izobrazbi je inženir; deset let je delal v industriji kot razvojni

Člani in članice občnega zbora Državne slovenske samouprave. Novi predsednik, István Péter Kondor je v prvi vrsti četrti z desne, zraven njega stoji podpredsednica Gabriella Labricz Bajzek.

(DSS) izvoljen dr. István Péter Kondor. Funkcijo podpredsednice organizacije od istega dne opravlja Gabriella Labricz Bajzek.

Novoizvoljenima funkcionarjema je ob izvolitvi veliko zdravja in uspešno delo zaželel tudi parlamentarni zagovornik Slovencev na Madžarskem Karel Holec, ki je doslej vodil krovno organizacijo slovenske narodne skupnosti na Madžarskem. Po izvolitvi smo novega predsednika vprašali, kako namerava nadaljevati delo predhodnikov. »Cilji ostajajo isti. Moj namen je uspešno nadaljevati vse naloge Državne slovenske samouprave ter delo nekdanjih predsednikov, Martina Ropoša in Karla Holec. Trenutno je položaj nekoliko otežen, saj so bile tako na Madžarskem kot v Sloveniji po državnozborskih volitvah določene spremembe, zato bo treba počakati, da se sistemi spet vzpostavijo,« je povedal novoizvoljeni predsednik.

Po njegovih besedah se bo intenzivnejše delo lahko začelo jeseni, do takrat pa bodo potekale vse potrebne priprave in tekoče naloge. Poseben poudarek želi nameniti povezovanju skupnosti ter ohranjanju dobrih odnosov z Zvezo Slovencev na Madžarskem in narodnostnimi samoupravami.

mandata tudi predsednik Slovenske narodne samouprave, kar mu daje dodatne izkušnje pri vodenju in delovanju narodnostnih ustanov.

»Ker živim v Budimpešti, bom delo na Gornjem Seniku oseb-

inženir na področju plinskih turbin. Študij je začel v Sloveniji, končal pa v Budimpešti, kjer je leta 2022 tudi doktoriral.

V povezavi z delom Državne slovenske samouprave poudarja, da bodo nadaljevali vse do-

István Péter Kondor je bil tudi član glasbene skupine Špajnsni-flajnsni muzikanti.

no opravljal večkrat tedensko, po potrebi. Pogosto je treba biti tudi na sestankih v Budimpešti, vendar verjamem, da bom vse obveznosti lahko uspešno usklajeval,« pravi Kondor.

Novi predsednik ima močne slovenske korenine v Porabju – oba starša izhajata z Gornjega Senika. Poleg knjižne slovensčine govori tudi porabsko narečje, kar vidi kot pomembno vez z domačim okoljem in skupnostjo.

Poklicno deluje v Kecskemétu kot docent na Univerzi Jáno-

sedanje projekte, med drugim tudi projekt mlina Filo.

»Ker sem tudi sam profesor in poučujem, mi največ pomeni področje izobraževanja. DSS upravlja z dvojezičnimi šolami in vrtci v Porabju, zato si želim, da bi bil pouk kakovosten in uspešen. S tem ciljem želim na področju izobraževanja doseči čim več. Pri tem mi bo v veliko pomoč tudi podpredsednica Gabriella Labricz Bajzek, ki je bila predsednica šolske komisije pri DSS,« je še povedal Kondor.

nvn

Delovni obisk predstavnikov Slovenije v Porabju

Na povabilo Zveze Slovencev na Madžarskem in Razvojnega centra Slovenska krajina je 29. maja v Porabju potekal delovni obisk predstavnikov Slovenije. Obiska so se udeležili Marko Sotlar, pooblaščen minister veleposlaništva v Budimpešti, Milan Kranjec, vojaški ataše veleposlaništva v Budimpešti, in Sebastjan Šik, predstavnik Luke Koper v Budimpešti.

V Slovenskem kulturnem in informacijskem centru v Monoštru so goste sprejeli generalna konzulka v Monoštru Dubravka Šekoranja ter predstavniki Zveze Slovencev na Madžarskem, Razvojnega centra Slovenska krajina in podjetja Porabje. Predstavili so delovanje krovne organizacije slovenske narodne skupnosti na Madžarskem, njene aktivnosti na področjih kulture, izobraževanja, informiranja in razvoja skupnosti ter aktualne izzive, s katerimi se srečujejo porabski Slovenci.

Posebna pozornost je bila namenjena razvojnim programom in projektom, ki prispevajo h krepitvi gospodarske osnove avtohtone slovenske skupnosti. Anita Vajda, direktorica podjetja Porabje, d. o. o., je predstavila dejavnosti Slovenskega doma in njegovo vlogo pri izvajanju kulturnega življenja skupnosti, Tamás Kovács, direktor Razvojnega centra Slovenska krajina, pa je predstavil najpomembnejše razvojne projekte ter rezultate programa za spodbujanje gospodarske osnove slovenske skupnosti v Porabju.

Udeleženci so se v okviru obiska seznanili tudi z gospodarskim potencialom regije. Obiskali so podjetje Allison Transmission v Monoštru, ki je med vodilnimi svetovnimi izdelovalci avtomatskih menjalnikov za gospodarska vozila, ter tovarno Opel v Monoštru, eno največjih in najpomembnejših industrijskih družb v regiji.

Pri delovnem kosilu se je delegaciji pridružil tudi zagovornik Slovencev v madžarskem državnem zboru Karel Holec. Pogovori so potekali o aktualnem položaju slovenske narodne skupnosti na Madžarskem, možnostih nadaljnjega razvoja Porabja ter pomenu tesnega sodelovanja med slovenskimi ustanovami v zamejstvu, Slovenijo in gospodarskimi partnerji.

Srečanje je potrdilo pomen rednega dialoga in sodelovanja pri uresničevanju skupnih ciljev, ki prispevajo k ohranjanju identitete slovenske skupnosti ter k trajnostnemu razvoju Porabja.

Andrea Kovacs

Franci Just prejemnik častnega naziva; priznanje tudi prostoru med Muro in Rabo

Slovenski publicist, urednik in literarni zgodovinar Franci Just je prejemnik naziva častnega člana Zveze slovenskih slavističnih

pogosto obstajal na robu, a prav zato razvil svojo posebnost. Just opozarja, da je porabsko narečje dolgo nosilo vlogo, ki jo sicer pri-

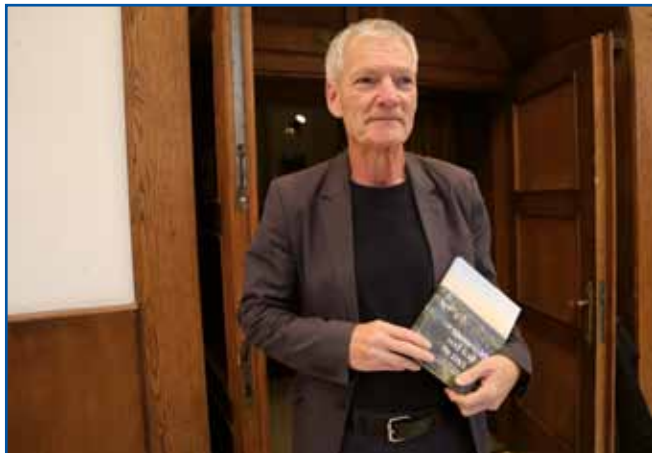
ki jo je nekdo hranil doma, ne da bi vedel, da gre za do tedaj neznano izdajo. Po drugi strani pa je odkritje najstarejšega zapisa o Kuzmičevem Novem zakonu rezultat sistematičnega dela tudi s pomočjo sodobnih tehnologij, dodaja Just. "Če bi moral hoditi samo po arhivih, verjetno do tega ne bi

jih je kar pet iz Porabja; podatek, ki pove več kot dolge razlage.

Panonska literarna govorica

Just velja za enega najvidnejših raziskovalcev književnosti panonskega prostora. Na vprašanje, kaj je tisto bistvo, ki to "panon-

prinaša sodobni čas. In digitalizacija po njegovem mnenju ni enoznačna. Na eni strani opozarja na vpliv hitrih in površnih vsebin, ki slabijo bralne navade in razumevanje zahtevnejših besedil. Na drugi pa opozarja na pomen jezikovnih tehnologij. "To, da imamo danes prevajalnike, prečr-

Franci Just

Franci Just ob predaji priznanj nagrajencem literarnega natečaja Porabske litere leta 2023

društev. Odločitev je že sprejeta, uradna podelitev pa bo jeseni. Gre za eno najvišjih stanovskih priznanj v slavistiki, ki ga Just sprejema mirno in z značilnim občutkom za širši kontekst. "Moram priznati, da sem bil malo presenečen," pove za naš časopis. V isti sapi pa dodaja, da priznanje razume tudi kot odraz širšega dela: "To imenovanje razumem tudi kot priznanje delu našega Slavističnega društva Prekmurja, Prlekije in Porabja."

pisujemo knjižnemu jeziku. Danes se stvari po njegovih besedah spreminjajo. Uveljavlja se model, kjer narečje in knjižna slovenščina sobivata v medijih, šolah, knjigah in na prireditvah. A izzivi ostajajo. "Mlajše generacije se s slovenščino pogosto prvič srečajo šele v vrtcu ali šoli," pravi. Kljub temu vidi napredek in trud ustanov, ki poskušajo jezik ohranjati v vsakdanji rabi.

Raziskovanje, ki včasih spominja na detektivko

Čeprav se delo literarnega zgodovinarja na prvi pogled zdi tiho in umirjeno, ima pogosto tudi bolj razburljive plati. Just je sodeloval pri odkritjih, ki dopolnjujejo sliko prekmurske in širše slovenske književne zgodovine. "Vedno se najde kaj novega, sicer morda ne revolucionarnega, a zanimivega," pravi. Včasih gre za srečno naključje, drugič za dolgotrajno raziskovanje.

Tako je bila ena izmed pomembnih najdb povezana s staro molitveno knjižico,

nikoli prišel," pove o pomenu digitalizacije.

Tihi, a prisotni mladi ustvarjalci

Velik poudarek daje tudi delu z mladimi. Med pobudami, ki jih soustvarja, je literarni natečaj Porabske litere, namenjen spodbujanju pisanja v slovenskem jeziku.

In? A mladi še pišejo? "Ja, želijo pisati," odgovarja brez omahovanja. Res pa je, da potrebujejo spodbudo in mentorstvo. V zadnjih letih se je oblikovala skupina mladih avtorjev, ki redno ustvarjajo in razvijajo svoj izraz.

Pomemben korak naprej po Justovih besedah predstavlja tudi priprava zbornika, v katerem bodo sodelovali mladi iz Pomurja in Porabja. Med dvanajstimi avtorji

sko« književnost loči od drugih, ne ponudi enostavnega odgovora. Omenja pokrajino, a ne le kot kuliso: gre za preplet geografije, jezika, kulture in načina razmišljanja. Po njegovem mnenju imajo ta dela tudi skupno notranjo noto. "Ne sledijo toliko racionalnim konceptom, ampak se bolj približujejo intuitivnemu, čustvenemu in včasih tudi mističnemu dožemanju sveta," razmišlja. Posebno vlogo ima po njegovem mnenju seveda tudi jezik. Prekmurščina kot materini jezik številnih avtorjev namreč pušča sled tudi v knjižni slovenščini: v ritmu, melodiji in izrazu.

Jezik med izzivi in priložnostmi

Kot slavist pozorno spremlja tudi spremembe, ki jih

kovalnike in slovenščino v digitalnih napravah, ni samoumevno," pravi. Gre za rezultat dolgotrajnega razvoja in sodelovanja različnih strok.

Prav te tehnologije omogočajo, da slovenski jezik ostaja tudi v širšem, globalnem prostoru. "Omogočajo nam stati in obstati," tako sklene Just.

Graditelj mostov

Naziv častnega člana tako ni le priznanje posamezniku, ampak tudi delu, ki povezuje ljudi, prostor in jezik. Franci Just pri tem ostaja zadržan in skromen. A prav v tem je morda njegova posebnost; da vztrajno in brez velikih besed gradi mostove tam, kjer so najbolj potrebni.

Vida Toš

Šverceri, špijoni – največ pa nedužni lidi

Domoznansko društvo Železne županije je v svoji letošnji akademiji mejlo tri predavanja sprtoleti, za gesén pa planéra eške tri. 18. majuša je društvo v dvorani TIT v Somboteli držalo letošnje tretje

1949. leta nej napravili tehnično oviro (műszaki határázár). Tau je vöponücalo več lüdi v Farkašovci, šteri so oprvim samo blágo švercali, ka bi peneze slüžili. Kisnej so že lüdi tö prej k mejé spravlati, eške več,

vse je bilau zgučano. Szabóna so med vsejmi oprvim zgrabili.

Drüga peršona je bila žena elektroinženéra Józsefa Bekesa s Črejpnjeka. Margit Ledényi je bila kurirka (futár), štera je dosta ojlda v Pešti, vej je pa tam bila povezana s prautikomunistarami. Domau v Črejpnjek je nosila dokumente, štere so švercharge sledik odnesli prej v Mursko Soboto, sodelavcom jugoslovanske UDBe (tajne politične policije), tisti pa so informacije o vogrskoj pa rusoskoj sodayi prejkdali Englanderom. (Mauž kurirke je nika nej znau o tom, zaman so ga mlatili, gda so ga vöšlišali. Donk je od toga mogo mrejt.) Pál Sipos – ali kak so ga vsi zvali, »Tufi Pali« – je biu tretja peršona. Un je biu glaven švercer pa špijon, šteri je opravlo najbolje nevarno delo, donk so ga pa nikdar nej zgrabili. Šteri so ga poznali, se tak spominajo, ka je zavolo ednoga strejla v koleno planto. Gda je ÁVH hermetično dozapro Farkašovce, je Tufi Pali s poda ednoga rama nastrgavo, kak sodacke gor pa doj lejčejo. Gda je domau prišo, je vsikdar gorposiko svojo ženo pa tri mlajše, bilau pa je takšo tö, ka se je mogo v peči skrivati. Tau tö pripovejdajo, ka ga je vzimi nekák v ruksauki kauli noso, ka bi se nej vidli njegvi stopaji.

Imena na spomeniki

Na spomeniki v Farkašovci zdaj leko preštémo 42 imen žrtév »farkašovski procesov«, dva od nji eške živéta. Imre Németh se je 1953. leta v peštarskoj vauzi naraudo, un je dau idejo pa peneze za gnešnji spomenik. Njegová mati je bila zaprejta tri lejta, ka je prej prejkdala lübezensko pismo švercera Gyulana Oravecza njegvoj lübici Iloni Tóka, štera ranč tak eške gnes živé v Traušči.

Na lišti je petnajset lüdi s primkom Sipos, tau je edna veuka držina. Gor je napisani Fe-

renc Sipos starejši, od šteroga so pet mlajšov pa šest bratov obtaužili. Oprvim je biu po dvodnevnom procesi vmordjeni János Sipos, njegvo ženo pa so na petlejtno vauzo osaudili, ka je nej gorzglasila svojoga moža.

Najstarejši osaudjeni je biu Ferenc Cséve, šteroga so zgrabili

dojbrnauti.)

Zanimivi je zapis iz 1969. leta o Páli Siposi, šteri je prej »njini človek« in šteri je več kak petdesetkrat prejkstaupo grajnco. Na mejau so največkrat trgé prišli, v vogrski uniformaj, z mašinskimi pükšami pa radionom. Ponavadi so se samo dva-tri dni na Vogrskom zdr-

Sándor Borbély je v Somboteli tau tö ovado, ka je njegva rojstna iža v Farkašovci nekda bila od Gyulana Siposa, šteri je petnajset mejscev sejdo, ka je prej eno nauč na podi skrivio »Tufi Palina«.

predstavitev, v šteroj je član Monoštarskoga domoznanskoga kluba Sándor Borbély z dosta kejpami pa dokumentami pripovejdo o takzvani »farkašovski procesaj« (farkasfai perek).

Kak je pred punov dvoranov povódo, so 2023. leta v Farkašovci (štera vés gnes k Varašišliši) želeli postaviti spomenik žrtvam komunizma. Zatok so ga prosili, aj vküpperé imena vsej tisti, šteri so mogli mrejt zavolo procesov v lejtaj 1952 in 1953, zavolo deportacij na Hortobágy pa zavolo sodelovanja v revoluciji 1956. leta. Sándor Borbély se je povezo s peštarskim Zgodovinskim arhivom slüžb za državno varnost (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára) in delo se je začnilo.

Pet procesov v cajtaj Rákósina

Gda gučimo o »farkašovski« ali »zahodno-prekodonavski« procesaj, mislimo na pet procesov. Ka se je zgaudilo? Po drügoj svetovnoj bojni je v Farkašovci dosta švercerov bilau prauti sausadnoj Jugoslaviji, vej so pa na grajnco med vesnicama Andovci pa Szalafó do

ništérni so kak špijonge informacije ranč tak sé pa tá nosili. Kauli Farkašovec je vseposedik gauška bila, vesnica je bila sploj pauleg jugoslovanske grajnco. 1952. leta je Uprava za državno varnost (ÁVH) dozaprla vés in napravila dugo razijo. Zgrabili so 74 lüdi, od toga 27 žensek. Vö so je slišali oprvim v sombotelskom Bagolyvári, gde so je več kak dva mejsca mantrali. Decembra 1952 pa so je prejkdali peštarskoma ÁVH-ni, prej »brezi poškodb in pritožb«. Z obtauženimi se je 1953. leta spravlati Budimpeštarska sodayka biroviya, v pet skupinaj. Deset lüdi so osaudili na smrt, ništérni pa so mrlí zavolo mantranja med vöšlišanjom. Vnaugi so za štraf daubili dosmrtno, drügi dugolejtno vauzo.

Ključne figure v špijonaži

Cejla mreža je mejla fundament na trej lidaj, je povódo Sándor Borbély. Eden je biu partijski sekretar Ernő Szabó, šteri je biu povezani s špijonami in jim je prejkdau dosta informacij. Agenti so prej grajnco ojldi med Verico pa Hodošom, na mejej so jim pomagali jugoslovanski sodacke,

Spomenik žrtvam komunizma v Farkašovci. Na lefvoj strani so zvün 15 Siposov trgé gorenjesenčarski Slovenci: Károly Kozár z ženov pa sinaum.

v 70. leti starosti, osaudili pa v 71. leti. Zatok, ka sta prej z ženov za dve noči kvatejr dala Tufi Palini. Najmlajši osaudjeni je biu György Sipos, šteri je s svojimi 15 lejtimi prišo v vauzo mladoletnikov. 1956. leta je odskočo v Meriko, gde je v New Jerseyni opro eden popularen pekaraj. (S té nekdešnje držine Sipos več niške ne živé.) Zvün žrtév iz Farkašovec so na spomeniki trgé gorenjesenčarski Slovenci tö: Károly Kozár, njegva žena pa sin Károly.

Film kak apropo za raziskavo

Sándora Borbélyá je gorpisko filmski režiser Andor Szilágyi, ka ga prej ta tema trnok briga in bi rad napravó eden dokumentarni film. Problem je prej samo, ka so té informacije preveč enostranske. Zatok je Sándor Borbély vöproso dokumente iz Arhiva Republike Slovenije, iz Ljubljane so ma poslali štirideset strani listin v slovenskoj rejči. (Té papére dá raziskovalec zdaj

žavali. Pál Sipos je do svoje smrti v Jugoslaviji živo, gde je penzijo tö dobivo. Dosta lüdi se spomina, ka je do svoje smrti dinare pa forinte minjavo. Držino je ranč tak s sebov vzeu v Jugoslavijo, njegvi sin gnes na slovenskom Primorskem živé. Tufi Pali je kak »Pavel Šipoš« pokopani v prekmurskoj vesnici Mačkavci, pravijo, ka je sam sebé vmauro.

Sándor Borbély je vöpostavo: Pál Sipos je nej biu borec za slobaudnost, za svojo delo je peneze dobivo. Žlata se ma je nej vüpala prauti postaviti, depa gnes so gvüšni: zavolo Palina so mogli telko trpeti.

Če rejsan je bilau med obtauženimi zaistino več krivcov, so v »farkašovski procesaj« sploj dosta nedužni lüdi tö osaudili. Sándor Borbély v svojom predali že vnaugo gradiva má o Farkašovci, vej bi pa rad napiso monografijo o svojoj vesi. Takše knige leko dosta pomagajo, aj se ne pozabi pa aj več nede takšo, ka je gnauk že bilau.

-dm-

REJČI, PISAVE, SLOVENSTVO

Előd Dudás je iz Tápiószecsőna, šteri je malo menje kak petdeset kilometrov od vogrskoga glavnoga varaša Budapešta pa tresti kilometrov od kraja Hatvan. Eti se začne že velka vogrska nižina (Alföld).

Dosta lidam je fejest čüdno, kak je mogo té človek priti do slavistike, čegli je s kraja, gé živejo Palóci pa je v svoji mlašeči lejtaj nigdar nej čüu ene slovanske reči nej, doma so samo vogrski gučali, Vougri so bili njegvi stariške. Előd se je samo té začno včiti slovenski pa hrvaški, kda se je vpiso na Univerzo Lórándá Eötvösa. Sledkar je doktorejro iz slovenistike.

Zmejs se je s svojov držinov preselo v Ceglédbercel pri Ceglédi. Pa ka ne dá Baug, šteri ravna usodo človeka: v Ceglédi se je naraudo leta 1883 eden slovenski lingvist pa filolog Rudolf Južnič! Istina, tantá so nej bili Slovenci. Južniča stariške so trgovali (kereskedtek) z južnim sadom na Vogrskom pa so té ojdli v Ceglédi, kda se je naraudo njigvi sinek.

Med 11. pa 15. majon so bila v Lüblani predavanja na slovenistiki univerze v okviru programa ERASMUS+. Előd Dudás je biu tuj pozvani na té program, gé je meu tri predavanja 12., 13. pa 14. maja za študente slovenistike.

Delo Elóda Dudása že zdaj vpliva (befolyással van) na slavistiko, ešče posebi na raziskovanje prekmörskoga gezika pa kniževnosti. Un je pravo, ka trbej gučati o posebnoj prekmörskoj abecedi, štera je pravzaprav gratala z vogrske pa so stare knige vse tak napisane. Elóda zamiseu (meglátás), ka

je ta abeceda ovakša, zatok je nej smiselno tak gučati, ka so stare prekmörške knige po vogrskoj abecedi napisane. Tau so slavisti sprijali pa zdaj že splošno nücajo izraz prekmurica (prekmörška abeceda).

Prvo njegvo predavanje v Lüblani je ranč o tom bilou 12. maja: Madžarski, slo-

gezik. Peter Dajnko, šteri je biu pop na Štajerskom, je tuj probo napraviti posebno abecedo, v šteroj je ekstra označo (jelöl) glas ü kak y. Na konci so Slovenci sprijali abecedo hrvaškoga Ljudevita Gaja (gajica), štera se gnesden tuj nüca.

Na Vogrskom so nücali li samo latinsko pisavo, čegli

bi spravlo s tejm, ka kak gnes pišejo. Tü je omejno knigo Prekmurščina, kinč predragi, štero so sestavili (összeállítottak) pisateli, strokovnjaki pa poznavalci gezika. Kak Előd pravi, v knigi »gre pretežno za fonetični zapis.« Tou je biu koncept profesora Hotimira Tivadara. Zapis reči ali gla-

kak maskulanizacija samostalnikov srednjoga spola (semen) ali takše množinske končnice kak školnicke. 14. maja, na slejdnjom predavanji (Podoba slovenščine v Porabju in na Madžarskem – sociolingvistični pregled) je Előd pokazo zaskrblüvajoče podatke o nas, porabskij Slovencaj. Takši podatki so, ka se je zmenšala lumera Slovincov v Porabji. Jasno je pokazo vpliva gnes vogrski gezik na porabski govor. Preveč dosta reči prejkvezememo od Vaugrov, štere pa večkrat priliküvlemo (igazítunk) cuj k našomi geziki: »Pri prilagajanu novejših glagolov dodaja govorec madžarskemu nedoločniku slovenske pripone: baratkoznavati se 'družiti se', butoroznavati 'opremiti', diktalnavati 'diktirati', dudalnavati 'hupati', djilkolnavati 'moriti', itn.«

Drüge rejči so bole slovenske (porabske), dapa itak kažejo vogrski vpliv, kà so kalki (tükörszavak), tau so dobesedno (szó szerint) prevedene rejči, tak kak gordržati (fenntartani, slov. ohraniti), nutpokazati se (bemutatkozni, slov. predstaviti se), vzeti batrivnost na kaj (bátorságot meríteni, slov. opogumiti se).

Predavanje je Előd zaključo z rečami Marije Bajzek Lukač, štera je že leta 2015 silila brž planejrati kakšo slovensko gezikovno politiko v Porabji, »saj je potekel čas eksperimentiranja, sanjanja o dvojezičnem šolstvu brez dvojezičnih učiteljev, primernih učbenikov in temeljev znanja slovenskega jezika.«

Akoš Anton Dončec

venski in prekmurški črkopis med tradicijo in sodobnostjo. Se vidi, ka v drugij slovanskij krajaj, od šterij so bili Slovenci med Mörov pa Rabov ločeni, so nücali v teki časov večfelé litere. Najstarejši slovenski teksti (brižinski spomeniki) so bili napisani po karolinškoj minuskuli, štera se je sledkar razvila v gotico (po tej literaj so napisani starejši nemški teksti). Slovenci so dobili prvo svojo abecedo v protestantizmi, v 16. stoletji. Adam Bohorič je naredo abecedo na podlagi latinice pa je enjo nücati gotico (v bohoričici, kak se je zvala prva slovenska abeceda, so tak pisali npr. č kak zh). Slovenci so tristou lejt nücali Bohoriča abecedo, té pa v 19. stoletji so probali razvijati drüge litere za slovenski

je eti tuj trbelo več stoletij, dokeč je enotna gratala vogrska latinica. Tau je dolačalo (meghatároz) razvoj (fejlődés) prekmörške pisave tuj. Jasno je, ka vse se je ovak razvijalo v prekmörskoj kniževnosti pa nej li samo v geziki, liki v abecedi tuj, zatok je fejest različna prekmörščina od slovenščine. Zednin so bilé znautra prekmörščine tuj razlike, kà ništerni so ovak nücali prekmörške litere (literani so z ô pa ê označili dvoglasnika ou pa ej) pa so se v drugoj polonji 19. stoletja najbolje katoličanski avtor trüdili, ka bi vnesli gajico. Na konci se je razširila gajica v prekmörščini tuj, dapa itak so označavali glasa ü pa ö, šteriva sta falila iz slovenske pisave.

Előd Dudás se je pose-

sov določa tau tuj, ka šteri avtor s šteroga prekmörskoga ali porabskoga kraja je, kà té na njega vpliva domanj govor. Tak z glasom h: »Večji del prekmurščine sicer nima mehkonebnega pripornika, čeprav se ta v nekaterih krajevnih govori vendarle pojavlja.«

V drugom predavanji 13. maja je Előd predstavo samostalniške sklanjatve (főnévi ragozás) staroga prekmörskoga gezika (Samostalniške sklanjatve v knjižni prekmurščini). Té oblike se v velkoj meri se razliküvlejo od slovenskoga gezika. Čegli gnes je prekmörška sklanjatev ovakša od indašnje, dapa itak je očüvala več posebnosti pa se je malo-malo najšla v bližini slovenskoga gezika. Več arhaizmov mamó v Porabji

OD SLOVENIJE ...

Janši ob izvolitvi za predsednika vlade čestital tudi Netanjahu

Državno zbor je na tajnem glasovanju z 51 glasovi za in 36 proti za predsednika vlade izvolil prvaka SDS Janeza Janšo. Ta je zaprisegel in prevzel mandat za sestavo svoje četrte vlade. Ob izvolitvi je prejel čestitke več evropskih in tujih voditeljev, med drugim predsednice Evropske komisije Ursule von der Leyen, predsednika Evropskega sveta Antonia Coste in predsednice Evropskega parlamenta Roberte Metsola, pa tudi nekaterih tujih premierjev. Po telefonu mu je čestital tudi izraelski premier Benjamin Netanjahu, s katerim sta se pogovarjala o nadaljnjem sodelovanju med državama. Njegova čestitka je sprožila spor z dosedanjim premierjem Robertom Golobom, ki opravlja tekoče posle. Golob je kritiziral Janšo in njegovo povezovanje z Netanjahujem, Janša pa mu je odgovoril, naj se umiri in ne uporablja vladnega profila za politične odzive.

Slovenija iz mehanizma za okrevanje prejela 1,77 milijarde evrov

Slovenija je od začetka izvajanja načrta za okrevanje in odpornost leta 2021 prejela 1,77 milijarde evrov, kar predstavlja 85 odstotkov vseh razpoložljivih sredstev. Več kot štiri petine tega zneska so nepovratna sredstva. Evropska komisija je pri vseh petih dosedanjih zahtevkih potrdila izplačila v celoti, saj je Slovenija izpolnila vse predvidene mejnike in cilje. Do zdaj jih je uresničila 107 od skupno 181, dodatnih 15 pa je še v preverjanju. Do konca avgusta mora država izpolniti še preostalih 57 ciljev, da bi lahko dobila vsa sredstva. Končnim prejemnikom je bilo doslej izplačanih 1,53 milijarde evrov, končanih pa je 510 projektov. Vlada bo Evropski komisiji predlagala tudi nekatere prilagoditve načrta, predvsem zmanjšanje obsega določenih naložb, ki jih v prvotnem okviru ni mogoče izvesti. Del sredstev bi preusmerili v razvoj visokozmogljivega računalništva ter v projekte za ozelenitev izobraževalne infrastrukture.

Sombotelski Slovenci v Puztacsatári in Kermedini

Sombotelski Slovenci smo se 23. maju malo povrnauili v stara lejta. Najprvim smo gorpoiskali Marijino prauškarsko cerkev v »vesi« Puztacsatár. Te vesnice zaistino več nega, ka so go že Törki na nikoj djali, lüstvo odgna-

Bori Andor nam je pripovedjala, kak je s trejmi deklami, kak Marijina deklíčina, nosila Marijo in sprevajala naše starce do cerkve v Puztacsatári.

li. Kisnej so domanji najšli samo Marijin kip (szobor) pod ednim drejvom. Cerkev so na nauvo zozidali, Marija na oltari pa stogi na panjej. Cerkev sliši cüj vesi Vaspör. Buča je tü na veuko mešo, 15. augustuša.

Porabci v Puztacsatári

Z našoga društva je Francek Mukič odo tü v 1960-i lejtaj, gda je deset lejt star büu. »Eške je kmica bila, gda sva s starov materdjov na Gorenjom Siniki z domi šla. Na cintori sva stanila pri grobi, gde sta bila pokopaniva stare materé prvi pa drügi mauž. Prekrižala sva se, pa pravla 'aj počivata vu meri'. Vöra v cerkvenom törmu je trikrat bila. Trifrtale pet je bilau venak. Kauli töрма so pirožabe (denevér) lejtale, štere sem se fejest bojo. Te sem se venak prvo paut pelo z busom pa s cugom tö. Vö na okno sem nastrgavo, kak se kadi lokomotiva. Tačas, ka mi je nej v okau priletelo nika-

Mati so tisto s kiköloom šnajteklina vöporali. Po tistom sem samo skaus glažojne leko tavö gledö. Tau sem na pamet vzöu, ka krajina tanazaj leti, nej z nami vred naprej. Pauleg Kermedina sem telko gosi vüdo, kak od

re. »Slovenski prauškarge so stanili spodkar pri lesenom mostej. V cerkvi pa so začnili zvoniti. Plebanoš in štiri Marijine deklíčine smo z Marijov prauti njim šli. Od tistec smo do cerkve sprevajali slovenske prauškare, šteri so spejvali vogsrske in slovenske Marijine pesmi. Trikrat so kraužili kauli cerkve. Vsikšo paut, gda so prišli do dveri, so nagnili zastalo. Tak so pozdravljali Marijo na oltari. Po tretjom kraugi so šli nut v cerkev. Tam so eške tö spejvali Mariji. Moja mati je bila kantorica, pa se je spominala, ka so v 1970-i lejtaj naši prauškarge pri meši tö spejvali slovenski. Tistoga ipa je biu plebanoš Imre Tamás, šteri ji je lepau gorprijo. S cugom so se pripelali en cajt, po tistom pa so dosta mogli eške pejški ojtí. Včasik so mogli z gumijastimi šöbari priti, ka je tak fejest blatna bila paut.« Sombotelski Slovenci smo zdaj v cerkvi vogsrski pa slovenski molili lauretansko litanijo in zaspejvali pesem 'Je angeu Gospaudov'.

Kermedin - inda grad, zdaj muzej

Po pauti domau smo stanili v Kermedini in si poglednili muzej. Tam nas je vodo György Pintér, v enoj vöri pa pau smo dosta vse zvödali. Vidli smo veuki kejp grofa Ádáma Batthyányna (1610-1659), šteri je biu v 17. stoletji zemelski gospaud naši starcov na Gorenjom

in Dolenjom Siniki pa v Ritkarovcaj. Batthyánynov je dosta bilau. Edni so bili grofi, drügi knezi (herceg). Najbole eričniva sta prvi vogsrski ministrski predsednik grof Lajos Batthyány in blajženi knez László Batthyány-Strattmann, šteri je šenki vračo okau srmakov v Kermedini. Ádám Batthyány je biu eričen po tome, ka je fejest

Kejp našoga zemelskoga gospauda Ádáma Batthyányna v kermedinskom muzeji

naganjo Törke pa vküplöviu törske robe. Tak so ga te Gorenjesenčarge leko prosili, aj njinoga protestanskoga predikatora - šteroga so Törki s 60 lidami vred 1640. leta odpelali z vesi - vömini na ednoga svojoga törskoga roba.

V ednoj zidini grada je bila inda fabrika za črejvle (1958-2003). Zdjaj na ednoj razstavi vidimo dostaféle črejvlov. Med njimi paučline s Szegeda, šteri nemajo para - vej pa badva leko nosimo na levoj ali pravoj novej. Mi smo se pa pomalek odpelali domau z busom, ka smo več nej mogli stati na nogaj, tak dosta smo ojdli cejli den.

Marija Kozar

ZAPOJMO SI!

V Šentvidu pri Stični je letos znova odmevala slovenska zborovska pesem. Tradicionalni tabor slovenskih pevskih zborov je

23. maja združil pevke, pevce, zborovodje in ljubitelje glasbe iz vse Slovenije. Dogodek je letos potekal v nekoliko prenovljeni obliki pod naslovom Zapojmo si!. Dopoldanski del programa je bil namenjen otroškim, mladinskim in srednješolskim zborom, popoldne pa odraslim pevskim zborom. S pesmijo, druženjem in bogato tradicijo je Šentvid pri Stični znova potrdil svoje pomembno mesto na slovenskem kulturnem zemljevidu. Prireditelj je bila praznik povezovanja in ohranjanja slovenske pevske dediščine. Ob koncu dneva je sledil še večerni program, ki sta

ga z uvodnim nagovorom pospremila podžupan Občine Ivančna Gorica Tomaž Smole in predsednik tabora Matej Šteh. Ob tej priložnosti so se občinstvu predstavili tudi trije zamejski pevski zbori: Mešani pevski zbor Slovenski dom Zagreb, Dekliška vokalna skupina Biseri iz Sovodnja ob Soči ter Mešani pevski zbor ZSM Avgusta Pavla iz Gornjega Senika, ki v Šentvid pri Stični

prihaja že več kot pet desetletij pod vodstvom Cirila Kozarja. Tudi letos je bil za porabske pevke in pevce posebna izkušnja, da so se lahko udeležili dogodka in bili del te velike pevske skupnosti.

*Gyöngyi Bajzek
Foto: Gašper Stopar*

Slovenija

Dovolj nam je bilo tuje oblasti,
želeli smo svobode si in pravičnosti,
zato skupaj smo stopili, mladi in stari,
dovolili smo si sanjati o lepši prihodnosti.

Na volitvah naš narod glasno pokazal je,
da samostojno državo vedno želel si je.

Prvič tako enotni in povezani vsi,
smo se skupaj odločili o svoji novi poti.

Ko vojna prišla je pred naš prag,
stopili smo skupaj in premagali strah.
S pogumom v srcu in voljo v dlaneh,
Slovenija obdržala se je v težkih dneh.

Slovenska zastava danes s ponosom se vije,
Prešernova himna glasno in povsod odmeva,
zgradili smo domovino, ki nas povezuje
in srca slovenskega naroda napolnjuje.

Danes svobodni in srečni smo doma,
država samostojna je naša Slovenija.

Spomin na tisti pogumni čas
pa naj večno živi v vsakem izmed nas!

Pesem je recitala Zoja Petrovič na svečanosti ob 24. dnevu spomina in tovarištva z naslovom »Naši zakladi - naša domovina praznuje«, ki je potekala 8. maja 2026 v Vrtu spominov in tovarištva v Petanjcih.

Zoja Petrovič, 6. b OŠ Tišina

... DO MADŽARSKE

*Tri četrtnine Madžarov meni,
da se Orbánu vrnitev ne bo
posrečila*

Dve tretjini Madžarov (66 odstotkov) meni, da Fidesz nima možnosti, da se pobere po aprilskem hudem porazu in se kdaj vrne na oblast - razkriva reprezentativna raziskava, ki jo je pripravil Inštitut Publicus. Nasprotnega mnenja je bila le nekaj več kot četrtnina anketiranih (27 odstotkov). Med preostalimi podporniki Fidesza osem od desetih vprašanih verjame v preporod svoje stranke, medtem ko skoraj 90 odstotkov volivcev stranke Tisza meni, da možnosti za vrnitev ni. Tudi polovica negotovih ne verjame v vrnitev nekdanje vladne stranke. Ljudje še manj verjamejo v vrnitev Viktorja Orbána, več kot tri četrtnine (76 odstotkov) jih meni, da nekdanjemu premierju to ne bo ali verjetno ne bo uspelo. Nasprotno pa menita le dva od desetih anketiranih. Tudi tu je politična razdeljenost podobna, kot pri prejšnjem vprašanju: medtem ko 65 odstotkov pripadnikov Fidesza še vedno upa v »vstajenje« vodje, to mnenje med volivci stranke Tisza delijo le 4 odstotki, pri neodločenih pa 21 odstotkov. Po mnenju šestih od desetih ljudi je bila korupcija največja napaka Fideszovih vlad, ki je pripeljala do volilnega poraza. Na drugem mestu je položaj v zdravstvu, po mnenju polovice Madžarov je bila to usodna malomarnost nekdanje vladne stranke. Poleg tega je več kot četrtnina anketirancev navedla stanje v izobraževanju in gospodarstvu, nekoliko manj pa odnos do EU in upad vladavine prava kot razlog za zgodovinski poraz.

*Zelenski podelil odlikovanje
Karácsonyu*

Odlikovanje je na obisku v Kijevu od ukrajinskega predsednika Volodimirja Zelenskega v imenu Budimpešte prevzel župan Gergely Karácsony. Odlikovanje Savior City (tj. Mesto reševalca) prejmejo mesta, ki so izjemno veliko prispevala k podpori Ukrajine od začetka vojne. »Budimpešta je res veliko pomagala. Z donacijami, agregati in drugo tehnično opremo smo podpirali najina prijateljska mesta, Berehovo in Kijev, pomagali smo pri oskrbi beguncev. Še naprej bomo organizirali počitnice za ukrajinske otroke, da bodo vsaj nekaj tednov svojega otroštva preživeli v varnem okolju,« je zapisal Karácsony.

NEGOVA ODPIRA VRATA TURIZMU IZ GLOBIN NARAVE

Na gradu Negova so z odprtjem čezmejnega informacijsko-interpretacijskega centra z naslovom Iz globin končali projekt deProfundis, a hkrati začeli novo zgodbo p povezovanju narave, znanja in turizma. V ospredju niso le razstave, temveč doživetje prostora, od grajskih soban do polj in gozdov Ščavniške doline, kjer narava dobesedno diha.

Grad, ki ga napolnijo zgodbe

Grad Negova, eden največjih grajskih kompleksov v severovzhodni Sloveniji, z novim centrom dobiva dodatno vsebino. Kot poudarja direktorica Zavoda za kulturo, turizem in promocijo Gornja Radgona Tatjana Kotnik Karba, je bil cilj jasen: prostor oživiti in ga približati obiskovalcem. "Grad je treba napolniti z vsebinami, ki bodo pritegnile širšo publiko. Obiskovalci lahko fenomen najprej spoznajo skozi razstavo, na igriv način, potem pa si ga ogledajo še na terenu, kjer ima svoj izvor," je pojasnila.

Razstavi Dihanje Zemlje in Na sledi mehurčkom v novem interpretativnem centru obiskovalce vodita v svet naravnih pojavov, predvsem tako imenovanih mofet. Gre za pojav izhajanja plinov iz zemeljske skorje, ki se na površju kažejo kot mehurčki – če je mofeta mokra. Če je suha, pa gre za izpuste plinov, ki jih ne le vohamo, ampak tudi slišimo, to pa je lahko za nekatere manjše živali – glodalce in ptiče – če pridejo v bližino mofete, celo usodno.

Ko narava postane doživetje

Projekt deProfundis temelji na raziskovanju, zbiranju pričevanj in strokovnih podatkov, ki so jih nato pretvorili v dostopno in doživeto interpretacijo. Kot

poudarja vodja projekta Mojca Bedjanič z zavoda za varstvo narave, je bistvo prav v tem prepletu. "Želeli smo, da obiskovalci naravo spoznajo na interaktiven in doživet način, tudi s pomočjo eksperimentov," je povedala. Ob tem je izpostavila, da projekt povezuje izobraževanje, interpretacijo dediščine in razvoj trajnostnega turizma. Pomemben del projekta je bilo tudi usposabljanje lokalnih vodnikov, ki bodo obiskovalce spremljali po terenu in jim približali zgodbe prostora.

Lokalni vodniki most med naravo in obiskovalci

V okviru projekta so usposobili tudi 11 novih lokalnih turističnih vodnikov, med njimi Slavico Bela, ki poudarja, da je pomemben prilagojen pristop različnim skupinam obiskovalcev. Pri delu z otroki se po njenih besedah dobro obnesejo preprosti eksperimenti, recimo preverjanje kislosti mineralne vode z

lističi za vrednost pH, ter različni kvizi in učni listi, ki otroke spodbudijo k razmišljanju o mofetah in njihovi nevarnosti za manjše živali. Odraslim pa je, pravi, treba približati predvsem zgodbe prostora; od zgodovine gra-

du do lokalnih legend in pripovedi, ki dajejo območju poseben značaj. Prav te zgodbe, ki jih črpa tudi iz pripovedi domačinov, po njenem ustvarjajo pristno doživetje. Belova meni, da imajo kraji velik potencial za razvoj butičnega turizma, ta pa temelji na doživetjih, znanju in spoštovanju naravne ter kulturne dediščine.

Mofete: skrivnostni izdihi zemlje

Ena izmed posebnosti območja so mofete v Ščavniški dolini, naravni pojavi, ki jih drugod po Sloveniji skoraj ne srečamo. Kot pojasnjuje Kotnik Karbova, gre za pline, ki prihajajo iz globin zemlje. »Če je mofeta mokra, vidimo mehurčke, če je suha, jo lahko zaznamo le po zvoku ali drugih znakih,« je opisala in opozorila, da jih je treba opazovati z varne razdalje. Obiskovalce, sploh tiste, ki se bodo "na teren" podali sami, brez vodnikov, pozivajo tudi k odgovornemu

ravnanju do narave. Najbolje je, če avtomobile pustijo ob cesti in se do mofet odpravijo peš, saj s tem ohranjajo naravo.

Med legendami, zelišči in znanostjo

Projekt odpira tudi širšo zgodbo prostora. Naravne pojave želijo povezati z lokalnimi legendami in tradicijo, denimo z likom Apolonije, zeliščarke, ki je postala prepoznavna simbolna figura območja. "Te

narave in je še pomembnejše od zakonodaje," je dejal in dodal, da narava danes ni več ovira razvoja, temveč pomemben del gospodarstva. Tudi zato projekt usmerja obiskovalce na primerna območja, medtem ko bolj občutljive dele narave ohranja. Saj bistvo turizma ni v tem, da za obiskovalci v naravi ostane puščava, kot da bi mimo šel stampedo, ampak da se naš obisk v naravi sploh ne pozna.

zgodbe želimo povezati v edinstveno turistično izkušnjo – od zeliščarstva do naravnih pojavov, ki so si jih ljudje nekoč razlagali po svoje," pravi Kotnik Karbova. Obiskovalci lahko na gradu raziskujejo tudi druge vsebine: zgodovino in arhitekturo ter razstave, ki razkrivajo življenje ljudi skozi različna obdobja.

Ko varstvo narave postane razvojna priložnost

Projekt jasno pokaže, da varstvo narave in turizem nista v nasprotju. Prav nasprotno. Takega mnenja je tudi direktor zavoda za varstvo narave Damijan Denac. Poudarja, da brez znanja in razumevanja narave tudi njenega varovanja ni. "Izobraževanje je najpomembnejše orodje varstva

Začetek nove zgodbe na obeh straneh meje

Projekt, vreden milijon evrov, povezuje partnerje iz Slovenije in Avstrije ter gradi skupno turistično zgodbo območja Gornje Radgone in Radgone. Vključuje tako nadgradnjo obstoječih točk kot vzpostavitev novih – od interpretacijskih poti do obnovljenih izvirov slatine, kot mineralni vodi rečejo tukaj. In kot poudarja županja Urška Mauko Tuš, projekt ne pomeni konca, temveč začetek. Pomembno pa se ji zdi, da so postavljeni temelji za nadaljnji razvoj, ki bo temeljil na sodelovanju, znanju in spoštovanju narave. Grad Negova pa s tem postaja izhodišče za odkrivanje zgodb, ki prihajajo – dobesedno – iz globin.

Vida Toš

ZIDINE PRIPOVEJDAJO

Ménje Cukrarna si leko kak bauto s cukrami tumačimo. V Ljubljani pa vsikšji vej, ka je

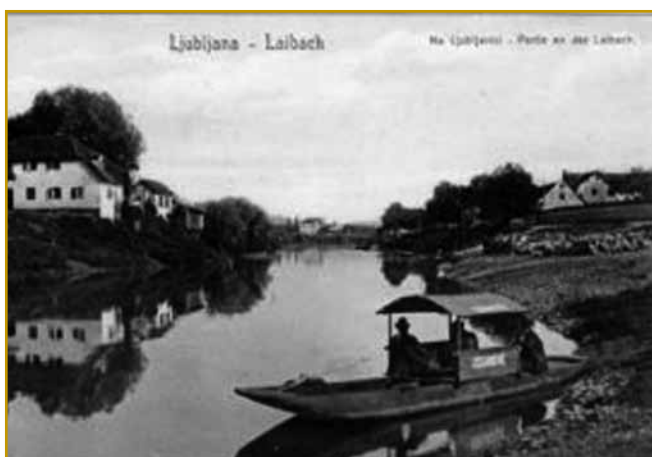

Tau zagnauk za najbolje poznani kejp Cukrarne vala. Od rejsan velke fabrike pripovejdamo, v steroy se je dosta vsega oprvin zgodilo. Vse tau je industrijska revolucija naprej prinesla.

Cukrarna indasvejta fabrika cukra bila. Gda od nje pripovejdamo, nazaj v leto 1828 moramo iti. Dokumenti nam

27. decembra leta 1828 je prvi cukrer vö iz fabrike prišo. Najprva je v Cukrarni 22 delavcov

službo daubilo. Nin 7 lejt po tejm ji je že 225 delalo. Cukrarna je tüdi vnaugim domanjim lidam zvün nje služ

Takši vekši pa menjši čunaklinge so po Ljubljanici »plavali«. Cukrarna je lidam na čunaklinaj nauvi služ prinesla.

od dva bautoša iz Trsta pripovejdajo, steriva sta na tau leto z vcejlak nauvim delom začnila. Firma Rossmann & Pelican sta nut papejra dala, ka v Ljubljani bi fabriko cukra mejla. Zaprav, Slovenec Josip Pelikan je že eno malo fabriko emo. S partnerom sta od dosta, dosta vekše brodila. Za tau delo dosta vode trbej. Tak sta začnila farbriko skrak reke Ljubljanice zidati. Fabrike se je brž ménje Cukrarna prijalo.

Cukrarna je dugo za najveško fabriko na Slovenskom valala. Ranč tak je tam prvi mašin paro začno delati, nindri indri na Slovenskom so ga eške nej meli.

Sramota Ljubljane je nekaj lejt nazaj tak vögladala.

dala. Foringaši po poštijaj pa tisti na čunaklinaj po Ljubljanici so asek od Cukrarne meli. Že smo gnauksvejta od toga pisali, kak se je po Ljubljanici na

velko blago vozilo.

Depa v časi industrijske revolucije se je vse brž vöminilo. Cukrarna je eške nej 10 lejt delala, banka je nut v »biznis« stanola. Nika nauvoga, ka nej? Takše se eške gnes na velke godi. Pelikan pa partner sta nej zavole brž kredita dojplačala. S tejm sta za nauvoga partnera banko iz Beča mogla kcuj pistiti. S friškim kapitalom Cukrarna nauve pa nauve mašine kcuj küpi, rekordi se pode-rajo. Po leti 1850 Cukrarna vse vekša vögleda. Za dva štuka jo zdignejo, kcuj nauve kapacitete zidajo. Leta 1855 najveški profit naredi, vse tak vögleda, ka fabrika trno dobro stodji.

Depa, nesreča nigdar ne počiva. Gda Cukrarna najbolje cve-te, do nesreče pride. 25. augusta 1858 eden delavec neje skrb emo, do velkoga ognja pride. Skur vse je dojzgorelo. Po tejm se vse vömini. Cukrarna več nigdar cukra ne dela. Po samo 30 lejtaj ta velka pripovejst od fabrike cukra premine. Depa Cukrarna tadale živé. Začnejo jo popravlati, niške več od toga ne brodi, ka cukrer bi v njoj delali. Železna poštijaj iz Beča do Trsta vse vömini, nauve pa nauve tehnologije naprej pridejo. Nej samo tau, konkurenca brezi milosti nikoga kcuj ne pisti. Leta 1863 Gvido Pongrac iz

Zidine Cukrarne januara leta 1872 znauva dojzgorijo. Depa tam več rekrutov nega, v njoj so

1899) pa Josip Murn (18. junij 1901) zdejnola.

Moderna je tista rejč v slovenskoj literarni historiji, stera nam od nauvoga stila v literaturi pripovejda. Ranč lidge, steri so v Cukrarni živeli, so jo stvaurili.

Cukrarna pa eške gnesden stodji. Zaprav, čas go je skur na nikoj djau. Za velko sramoto Ljubljane je valala. Dugo se je nej vedlo, ka aj z njau naredijo. Kak zibeu slovenske moderne za blago je valala. Nauvi časi so Cukrarni nauvo življenje dali. Gnes za moderen kulturni center

Dragotin Kette je zvekšoga pesmi piso. V vnaugi novinaj ji je vöda, depa za življenja je ena njegva knjiga nej vöprišla. V Cukrarni je kak srmak mrau, kuman 23 lejt star je biu. Za enoga od fundamentov slovenske moderne vala.

duhan ali tobak rezali, ga sišili. Cukrarno popravljajo, do leta 1918, gda Monarhija v historiji odide, kak kasarna služi. Skrak toga srmačkim lidam iz Ljubljane sobe vödavajo. S tejm do historije slovenske literature pridemo. Leta 1955 so spod fasade neka napisanoga najšli. V tom rami so si pri prausnoj gospej Kalanovi daum naj-

vala. Kelko je poznano, prejk 20 milijaunov evronov je vse vküper prišlo, ka se je v njej nauvo življenje začnilo.

Gnes za moderen kulturni center vala, v sterom so galerije, dvorane za koncerte pa eške kaj bi se najšlo. (*Kejp na 1. strani: Tak je slikar vido, kak Cukrarno ogen na nikoj dejva. Po tejm je kasarna grata-*

šli Murn, Kette, Cankar, Zupančič pa od nji pajdaške. V taum daumi se je narodila pa dozorila slovenska moderna. Tü sta Dragotin Kette (26. aprila

la. Ménje Cukrarna ostane, depa, samo ménje na čase fabrike cukra spomina.)

Miki Roš

PISALI SMO PRED 30. LEJTI

V 11. številki časopisa Porabje, stera je vöprišla 30. majuša 1996, je pod naslovom IDEALNO V SPORAZUMU, KAJ PA V ŽIVLJENJU? Ernest Ružič piso, ka se je godilo na 2. dijleši mešane slovensko-madžarske manjšinske komisije:

»Madžarski del mešane komisije, kamor, sodijo porabski Slovenci, je vodil državni sekretar Csaba Tabajdi, slovenski del, ki je zastopal interese prekmurskih Madžarov, pa državni sekretar dr. Peter Vencelj. Član mešane komisije je bil tudi

slovenski veleposlanik v Budimpešti Ferenc Hajós, porabske Slovence sta predstavljala predsednik Državne narodnostne samouprave Martin Ropoš in predsednik Zveze Slovencev Jože Hirnök, prekmurske Madžare pa József Balaskó. „Hudič je v podrobnostih,“ bi lahko rekli in pristavili: zapletati se (lahko) začne, ko je potrebno dogovorjeno uresničevati v okoljih, kjer manjšini živita. Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji govori o enakih pravicah porabskih Slovencev in prekmurskih Madžarov, kajti drugače tudi ne more biti. Te pravice pa se bistveno razlikujejo: Porabski Slovenci jih imajo (relativno) dovolj na papirju in manj v življenju; prekmurski Madžari jih imajo (skoraj) idealno zapisano z nekaj manj (idealnimi) rešitvami v vsakdanjem okolju.«

MISLILA SAM, KA MI RANČ GLAS NE PRIDE VÖ NA LAMPE

Pod tem naslovom se skriva tutnivanje Franceka Mukiča z Aranko Schwarcz:

»Strina Aranka! Vi takšo lepo vogrsko krstno ime mate, po možej (Schwarcz) nemško, zmejs pa tak lepou slovenski gučite. Te ste vi - tak lüstvo gledauč - zato fejest nika vküper zmejšani, nej?

Dje buma, kak pravite. Dja sam rodjena v Slovenskoj vesi. Mauž pa Vogrin bio. Njega starištje so z Nemškoga bili. Dja etegamau slovenstji rada gučim. Gdakoli se s slovenskim lüstvom srečam, dja raj gučim slovenstji, kak vogrski.

Depa vaše krstno ime Aranka je bole vogrsko, kak slovensko, nej?

Dje, takšo so mi starištje dali, ka si vejim, nej? Ja, če se nam vidi ali ne vidi, tau moremo meti.

Pa tak lepo ime gé! Vam sé leko ne vidi?

Gda se vidi, gda se ne vidi, ka Nemci ne vejo vöprajti.

Leko tak pravijo, ka: Arrrrranka?

Nej, liki tak, ka: Aránká.

Kak sé pa vi po deklüško pišete?

Dončec.

Vej pa v Slovenski vesi ste vendrak tak vsi Dončecke, nej?

Tak vendrak polonje vesi, buma.

No, ge sam zdaj zato k vam prišo, ka nej tak dugo se vas je en par lüdi zbralo, pa ste naredili eno dramsko skupino (szinjátszócsopor).

Že ste na več mejstaj nutri tō pokazali, ka ste se navčili. Kak se je tau začnilo?

Naš Miki Roš iz Murske Sobote - un je že večkrat tū pri meni bio pa tū spau - mi je pravo, ka so se uni na Slovenski zvezi zgunchali, ka štjejo nika naprajti. Zmejs je meni Klara Fodor že tū prajla, ka prej tau pa tau bau. Moremo prej malo starejšo lüstvo tū vtjüper sprajti, ka prej spoj dobro bau, spoj dobra bau. Naslejdnje nas je te vküper prišo sedem lüdi...

Te vas sedem geste, kak sedem lagvi lüdi?

Skor tak. Tri pari djestejo. Tri moštji pa tri žens-tje. Dja sam sedma. Dja sam stara baba, ka se vsigder čemeri nad mladimi.

Kelkokrat ste že gorstaupili?

Najoprvin smo bili na Gorenjom Siniki, te v Sakalauvci, na Dolenjom Siniki, v Števanovci. Ojldi smo v Petrovce tū, 12-oga majuša smo bili v Varaši, 21-oga smo bili v Murski Soboti.

Te vi več kaulivrat odite, kak kakšo pravo gledališče (színház)?

Sin mi tak pravi, ka že več dem, kak bi mi tr-

bölo... V Kuzmo pa v Grad mo tū šli. Ausmoga juniuša pa mo v Budimpešto šli.

Ka pa gda tam gor pridete na oder (színpad), na deske, vam kaj noge trpečejo?

Sprvoga na Gorenjom Siniki so mi spoj trpetale. Dja sam mislila, ka mi ranč glas ne pride vö na lampe!? Depa tau je samo enpar minut trpelo. Pa v Slovenski vesi, gde sam dja rodjena, je ranč tak bilau. Puno lüstva je bilau, pa fejest so sé smedjali, gda so me zaglednoli. Mena je malo tū smej vujšo, depa poton tistoga je že vse dobra šlau.

Tau zato tō nej tak na leki delo, kak bi si stoj mislo.

Eštje popejvati je baukše dje, ka tam smo vsi vtjüper dje. Depa toma se človek tū cuj vzeme, tak, ka vsigder baukše baude.«

NEDELA, 19. MAJA je biu naslov pisanja Vere Gašpar:

»Gorenjeseniški verniki smo romali v Maribor na papežov obisk. Prišli smo do polja Miklavž, tam smo šli iz avtobusa. Šli smo peški do mariborskoga letališča, to je bila približno ednourna pot. Vzeli smo v roke kartice, stere so nam g župnik Németh dali, pa smo šli naprej. Dobili smo dobro mesto v sektori C 2. To pomeni, da smo bili nasproti oltara.

Naše oči so bile na sončnem nebu in so iskale letalo, s sterim bo prišo Sveti Oče. Naednok je bila množica rok na visiko zdignjena, ploskanje, kli-ci: "Papež prihaja! Papež bodi pozdravljen! Oče potrđi nas v veri! Oče nas vseh! Bog živi papeža!" Pri obhajilu (prčičšavanji) je več sto duhovnikov pomagalo. Sonca je bilo dosti, na božjo srečo je včasi laden veter tudi zapihau. Sveti Oče so sonci tūdi zahvalili, da je tak lepo sijalo na nas. Na zadnje so nas blagoslovili in se poslovlili.«

Vküppobrala Silva Eöry

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

				AVTOR: MATJAŽ Hladnik	ZELO TRDNA ŽELEZOVA ZLITINA	RUMENO RJAVA BARVA	TROPSKO DREVO Z ZELO TRDNIM LESOM	LOG	IDILA, IDILIC-NOST	ZBOR DEVETIH PEVCEV	OČITANJE NAPAK, GRAJANJE
				REKREATIVNI TEK					9		
				JUŽNO-AMERIŠKA DRŽAVA (GL. MESTO QUITO)	7						
				LIKOVNA UPODOBITEV PO KRAJINI							
				LJANJE, LAJEŽ				ROMUNSKA DENARNA ENOTA PRENOŠICE	2		
AFRIŠKI VELETOK											
POMOČ: AKRON ČVRSTI GVAJAK JOGGING	OVČJE KRZNO	GORSKI SISTEM MED EVROPO IN AZIJO	MLADJE, OBRABE	NINA OSEHAR			ATLETINJA HORVAT SKOTSKI IGRALEC CONNERY	3			
KOVINSKI OBROČI ZA VKLEPANJE					GORIV OD TAL MOČNATA JED, KNEDLI					PEVKA IN TV VODITELJICA GROŠELJ	PETO NAVJEČJE MESTO V OHRU
MAHUŠE VABILO					10		BOLJŠI KOZAREC KOLESAR, DIRKA PO FRANCIJI				
GRČA			6	MAMA			4		PETER KAUZER	5	
				VLAGA, MOKROTA					NATAŠA ... RALJIAN		
LETOVIŠČE PRI OPATUJI				SZENT-GÖTTHÁRD			8				
				KAREL ERBEN							
SLOVIT VOJAŠKI NAPAD							UČNO SREDSTVO				
MEHIŠKI INDIJANCI	1						PREBIVALEC REKE				

Končna rešitev:

1	2	3	4	3	5	6	7	8	9	10	3
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---

Oddaja Slovenski utrinki bo na sporedu

TV Slovenija 1 v četrtek, 11. junija, ob 14.30.

Ponovitev magazina bo na

TV Slovenija 2 v ponedeljek, 15. junija, ob 18.10.

Kratka vsebina:

- Obeležitev svetovnega dneva čebel v Števanovcih
 - Mladi gornjeseniški kmetovalec Bálint Labritz
 - Zbiratelj Stanislav Sraka iz Beltincev
 - Fotorazstava Artúrja Eklerja »Naši«
- <https://www.rtv slo.si/tv/oddaja/84>

TV SPORED

Na naslednji povezavi najdete pregleden spored TV Slovenija 1 in Slovenija 2 za izbran dan:
<https://tvspored.delo.si/>

SUDOKU

		1		5				
	8		3		9			
5	2		7	6	8	1	9	
	4	3			5			2
		9		7		8		
8			2			7	3	
	9	5	8	2	7		6	1
			9		1		5	
				4		3		

NAKLJUČNA MREŽA

Tale ploščica je v spodnji mreži skrita 4-krat! Poišči vse štiri njene lokacije!

■	■	■	■	+	●	+	▲	●	■
+	+	+	●	▲	+	+	+	■	▲
+	+	●	●	▲	▲	+	■	■	+
■	▲	▲	■	●	■	▲	▲	●	●
●	▲	●	●	▲	■	■	●	●	▲
▲	+	■	▲	●	+	■	▲	●	+
●	+	■	+	●	+	●	●	●	■
▲	●	+	●	+	▲	■	+	▲	●
+	■	●	●	●	+	▲	●	+	■
●	■	+	+	▲	▲	+	●	■	■

PIKNIK V BREZOVCIH

28. maja smo se z otroki iz vrtca Števanovci napotili na piknik v Brezovce. S pucon-

skim vrtcem in podružnicami, kot je povedala ravnateljica Majda Vrečič v pozdravljenem nagovoru, sodelujemo že 25 let. Lepo so nas sprejeli v gasilskem domu, kjer smo si ogledali gledališko predstavo z naslovom Volk in izgubljena

pravljica. Predstava je bila zelo zanimiva, otroci so uživali. Po tem nas je v vrtcu čakalo mnogo delavnic: ples, športno gibanje, sestavljanje metuljev,

barvanje cvetic, poslušanje pravljic, delo z učnimi listi. Zelo bogat program je bil. Seveda je bila tudi pogostitev in dobili smo kosilo. Otroci so se še malo igrali na toboganu,

nato pa smo se napotili proti domu. Hvala za lep sprejem in da smo se lahko pridružili temu srečanju.

Lep jubilej je to, 25 let sodelujemo in se kot prijatelji z veseljem srečamo vsako leto.

*Agica Holecz,
ravnateljica*

SZONG JUDZSONG: KNJIGARNA SPOMINOV

Dživon je pisateljica, uspešna in mlada sodobna ženska, toda po smrti matere se njeno življenje najprej le upočasni, nato obstane; nazadnje pa zaide v resno krizo, ki se kaže tudi v telesnih simptomih. Morda je najhujše to, da ne zna – ali pa morda niti zares noče – izstopiti iz nemočnega in brezupnega tavanja v žalovanju, saj bi to občutila kot izdajo. Ta pot jo vodi vse globlje, dokler se Dživon med begom pred silovitim dežjem ne zateče v skrivnostno knjigarno.

Na njeno največje presenečenje jo od knjig, nanizanih na neskončnih policah, gledajo njeni lastni spomini in misli: njeno lastno življenje. Dobi priložnost, da se vrne v preteklost ter razjasni in spremeni vse tisto, za kar meni, da zastruplja njeno sedanost. (Originalni naslov: Song Yu-jeong: The Memory Bookshop)

Ágota Horváth

Porabje

Tednik Slovencev na Madžarskem
Izhaja vsak četrtek

Založnik
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy

Naslov založnika in uredništva
H-9970 Monošter/Szentgotthárd, Gardonyijeva ul. 1
T: 0036 94/380 767
E: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk
TOPnet, d. o. o.
Kupšinci 49d, 9000 Murska Sobotna, Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika Vlade Madžarske, oddelek za
narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem
ter Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v
zamejstvu in po svetu.

Letna naročnina za Madžarsko 2.600 HUF,
za Slovenijo 22 EUR, za druge države 52 EUR oz. 52 USD.

Številka bančnega računa:
HU75 11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB

Pod Srebrnim brejgom ...

... se kak vseposedi v Evropi športi z labdo pomalek zgotovijo. Istina, ka se v Mexiki, Merki pa Kanadi Mundial 2026 začne, depa Slovencev tam znauva nega. Inda pa so bili, spomini na tau eške kak živejo. Vsi pa vejmo, ka od spominov živeti niške ne more. Tak se zdaj na velke brodi, kak na Mundial 2030 priti. Za hanzaplant na rane bi leko Euro 2028 biu. Ta paut pa bi vejdlja znauva zamanjska biti. Kakoli, ka v drugi športaj z labdo Slovenija dobro »stodji«, fuzbal vse doj »podvozi«. Gda se reč »podvozi« čuje, znauva na poštuje brodimo. Slovenske poštuje vse bole krvave vögladajo. V našom drauvnom pisanji smo od toga že neka pisali. Depa ka se s tistimi zgo-

Tak je vse vkiuper vögladalo, gda so iz mikrobusa mrtve pa žive vözrezali.

di, ka lidi v smrt odpelajo? Eno takšo tragično pripovejst si poglednimo. Nin eno leto nazaj je eden možakar iz Ukrajine mikrobus pelo. Neje pazo, nut v žmeten kamijon se je zalet. Zato ga vojo je pet žensk iz Ukrajine mrlo.

V tej dnevaj so šoföra osaudili. Tri lejta de v vauzi sejdo. Kakoli obrnemo, tau zato velki štraf vö ne gleda. Kak so ga osaudili, ranč od toga se je na velke pisati začnilo. Tau je malo, se lidge glasijo. Štrafji bi dosta vekši mogli biti. Leko bi po tejm šofer-

Aleš Valič je leta 1955 na svejt prišo. 1977. leta je šaulanje zgotovo pa režiserge brž so njegvi velki talent vpamet vzeli. Na fotografiji ga kak Hamleta leko vidimo iz leta 1982.

ge vekšo pasko meli, ka na poštijaj delajo.

Od nesreč pa k malo bole veselomi poglednimo. Eške malo pa se znauva Borštnikovo srečanje začne. Na njem do se najbaukše predstave slovenski teatrov nutpokazale. Sto nagrade dobi, de se eške vidlo. Vej se pa, sto Borštnikov prstanek dobi. Tau leto de tau igralec Aleš Valič. Gratulejramo!

Aleš Valič je v vsej slovenski profesionalni teatraj špilo. Kak je nej dugo nazaj povedo: Srečo sam emo, ka sam nigdar nej vole za špilati zgübo. Tau znamenüje, ka sam vsigdar na nauvo začno iskati, kak kaj trbej naprajti.

Srebrni brejg počiva po tejm, gda ga dež doj zapere. Gda svoje stare oči goropre pa vsigdar pogledne, kak svejt vöglada. Najbole njemi paše, gda ga meki glas Aleša Valiča bauža.

Miki Roš